

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования Республики Тыва

Управление образования администрации Каа - Хемского района

МБОУ СОШ с.Бурен-Хем

СОГЛАСОВАНО

ЗУВР
/Ооржак О.Б./

УТВЕРЖДЕНО

Директор
/Бичекей А.А./

Приказ № 2/3
от «31» августа 2024г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родной (тувинский) язык»
для обучающихся 8-го класса

Составила учитель родного
языка и литературы Карди К Б.

8 класс (68 шак)

Бөлгк	Тема	Шак саны	Өөреникчилерниң кылыр ажил-чорудулгазының кол хевирлериниң чижек тайылбыры
Дыл дугайында ниити билиглер	Бүгү делегейниң төрээн дылдар болгаш тыва дыл хүнүнүң дугайында.	1	Бүгү делегейниң төрээн дылдар болгаш тыва дыл хүнүн тургусканының чылдагаанын база чугулазын билип алыр. Чон бүрүзүнүң төрээн дылының ужур-дузазын үнелээр. Чоннуң төрээн дылын ооң үндезин культуразын, төөгүзүн, ажил-амыдыралын дамчыдарының кол аргазы деп билип алыр.
Дыл дугайында эртемниң кезектери	7 класска өөрөнгөн чүүлдеринге катаптаашкын. Кылыг сөзүнүң хевирлери. Дузалал чугаа кезектери. Аян сөстери. Нарынчыттыг домактар.	5	7 класска алган чаңчыл-мергежилдеринулам ыңай сайзырадыр. Кылыг сөзүнүң хевирлерин тодарадыр. Домактарда дузалал чугаа кезектерин танып тывар. Дузалал чугаа кезектерин чугаага ажыглаар. Бөдүүн домактың синтаксистиг сайгарылгазын кылыр, чугаа кезектерин айтыр, бижик демдектерин сагыыр. Нарынчыттыг домактарны
	Бөдүүн домактың синтаксистиг сайгарылгазы.		сөзүглелден тывар. Домактардан сөс каттыжыышкыннарын тывар, синтаксистиг харылзааларын тодарадыр.
Чугаа чорудулгазы болгаш чугаа культуразы	<i>Хыналда ажил</i>		Хыналда ажилды кылыр. Улуг эвес хемчээлдиг сөзүглелди тургузар. Бөдүүн домактың синтаксистиг сайгарылгазын кылыр, чугаа кезектерин айтыр, бижик демдектерин сагыыр. Домактан сөс каттыжыышкыннарын тывар, синтаксистиг харылзааларын тодарадыр. Бир нарынчыттыг домакты сөзүглелден тывар, бижик демдектерин шын бижир.

	<p><i>Чогаадыкчы ажыл. Сөзүглел (угаап боданыышкын) тургузар.</i></p>		<p>Демнежип ажылдаар. «Төрээн дыл чүгө херегил?» темага угаап боданыышкынын илередир. Түңнелдерни үндүрер. Дыл дугайында үлегер домактарны тывар. «Төрээн дылывысты кадагалаалыңар!» деп темага кыйгырыг хевирлиг сөзүглелди тургузар. Адресатты шилиир, аңаа тыва дылды кадагалап алырының дугайында бадыткап чугаалаар.</p>
<p>Дыл дугайында ниити билиглер</p>	<p>Тыва дыл болгаш улустуң аас чогаалы. Тыва дыл болгаш чечен чогаал. Тыва дыл амгы үеде</p> <p><i>Словарьлы гдиктант</i></p>	3	<p>Тыва улустуң аас чогаалын, чечен чогаалын, төөгүзүн, культуразын шинчилеп өөрениринге тыва дылдыңчугулазын билип алыр. Улустуң аас чогаалының дылын чечен чогаал дылындан ылгаар. Сөс курлавырын байыдарынга тайылбыр, орус-тыва, тыва-орус болгаш тыва дылдың өске-даа словарьларынажыглаар. Сөзүглелдерни этнокультурлуг утка болгаш дылдың чурумалдыг аргаларын ажыглааныныңталазы-биле сайгарар. Бодунуң бодалын хостуг болгаш шын кылдыр илередип, сөзүглелдерни тургузар. Тыва литературлуг дылдың кол-кол нормаларын сагыыр.</p>
<p>Дыл дугайында эртемнің кезектери</p>	<p>Өске кижиниң чугаазын дамчыдараргалар дугайында.Дорт чугаа. Дорт чугаалыг домакта</p>	8	<p>Өске кижиниң чугаазын дамчыдар аргаларын билир.</p> <p>Дорт болгаш доора чугааны база домактаавторнуң сөстери ылгаар, бижик</p>

	<p>авторнуң сөстери болгаш бижик демдектери.</p> <p>Доора чугаа.</p> <p>Цитата. Цитата ажыглаанда, бижикдемдектери.</p> <p>Дорт чугаалыг домактарның болгаш цитаталарның сөзүглел тургузарынга ужур-дузазы.</p> <p><i>Тест</i></p>		<p>демдектерин сагыыр.</p> <p>Дорт чугааны авторнуң сөстөрүндөн аялга дузазы-биле ылгалдыр чугаалаар. Дорт чугаалыг домактарның схемазын тургузар.</p> <p>Өске кижиниң чугаазын дорт чугаа-биле, доора чугаа-биле дамчыдар. Дорт чугааны дораа чугаа кылдыр өскерттир. Цитаталарны танып тывар, бижик демдектерин сагыыр. Цитаталарны аасболгаш бижимел чугаага ажыглаар. Дорт чугаалыг домактарның болгаш цитаталарның сөзүглел тургузарынга ужур-дузазын тайылбырлаар.</p>
	<p><i>Диктант</i></p>		<p>Диктантыны бижиир, тыва дылдың орфографтыг болгаш пунктуастыг нормаларын сагыыр.</p>
	<p><i>Чогаадыкчы ажыл. Дыңнадыг белеткээри.</i></p>		<p>Бот ажылдаар. Херек материалдарны, цитаталарны чыып тыргаш, «<i>Чоннар аразында эп-найырал – тайбың амыдыралдың үндезини</i>» деп темага дыңнадыгны белеткээр.</p>
<p>Дыл дугайында эртемниң кезектери</p>	<p>Синтаксис. Синтаксистиг харылзаалар, оларның хевирлери. Синтаксистиг кезиктериниң дугайында билиг.</p> <p>Нарын домактарның кезектериниң аразында синтаксистиг харылзаалар илередир</p>	<p>8</p>	<p>Грамматиканың бир кезээ синтаксис дугайында билиглерин ханыладыр. Сөс каттыжыышкыннарында болгаш домактарда синтаксистиг харылзааларны(деңнежилге, чагыржылга) тодарадыр.</p> <p>Нарын домак иштинде бөдүүн домактарның аразында синтаксистиг харылзааларны илередир аргалар-биле таныжар: кожумактар, эвилелдер, эвилел(зиг) сөстөр, эдеринчилер, артынчылар, дузалал аттар, үн аяны.</p> <p>Аас чугаа культуразын хевирлээринге синтаксистиг ужур-дузазын тодарадып тайылбырлаар.</p> <p>Сөс каттыжыышкыннарында болгаш</p>

	аргалар дугайында ниити билиг.		домактарда синтаксистиг харылзааларнытайылбырлаар.
Чугаа	<i>Практиктиг ажил</i>		Практиктиг ажилды күүседир: нарын
чорудулгазы болгаш чугаа культуразы			домактарның чижектерин дыңнап бижиир, нарын домактың кезектериниңаразында синтаксистиг харылзааларын тодарадыр (кожумактар, эвилелдер, эвилелзиг сөстөр, эдеринчилер, дузалал аттар, артынчылар, үн аяны).
	<i>Төлевилел тургузары</i>		Бөлүкке ажилдаар. Төөгүлүг болгаш культурлуг тураскаалдар дугайында материалдар-биле таныжар (шилип алыр). Төлевилелдин делгеренгей планын тургузар. Материалдарга үнлезилээн түңнелдерни кылыр. Түңнелинде « <i>Тураскаалдар чүнү чугаалап турарыл?</i> » деп темага чогаадыг-тоожушкунну бижиир.

<p>Дыл дугайында эртемниң кезектери</p>	<p>Нарын домак дугайында билиг.</p> <p>Нарын домактарның бөлүктери: чагырышпаан, чагырышкан.</p> <p><i>Сөзүглел</i></p>	<p>3</p>	<p>Сөзүглелде нарын домактарны тывар. Нарын домактың иштинде бөдүүн домактарның утка аайы-биле харылзаалыын билир, оларның каттыжараргаларын тодарадыр. Бодалын илередирде, нарын домактарны ажыглаар. Нарын домактарның схемазынтургузар. Аас болгаш бижимел чугаазын сайзырадыр. Чугаа культуразының нормаларын сагыыр. Нарын домактың хевирлерин билир. Нарын домактың синтаксистиг сайгарылгазын кылыр.</p>
<p>Дыл дугайында эртемниң кезектери</p>	<p>Чагырышпаан нарын домак дугайында билиг.</p> <p>Чагырышпаан нарын домактың кезектериниң каттыжар аргалары.</p> <p>Чагырышпаан нарын домактың синтаксистиг сайгарылгазы.</p>	<p>8</p>	<p>Чагырышпаан нарын домактың каттыжар аргаларын тодарадыр: эвилелдер дузазы-биле (каттыштырар, удурланыштырар, аңгылаштырар); үнаяны; нарын домактың кезектериниң уткалыг харылзааларын билир</p> <p>Чагырышпаан нарын домактарга бижик демдектерин сагыыр. Чагырышпаан нарын домактарны чугаага ажыглаар, үн аянын сагыыр.</p> <p>Бөдүүн домактардан чагырышпаан нарындомакты тургузар.</p> <p>Чагырышпаан нарын домактың синтаксистиг сайгарылгазын кылыр.</p>
<p>Чугаа чорудулгазы болгаш чугаа</p>	<p><i>Хыналда ажыл</i></p>		<p>Хыналда ажылды кылыр. Немелде онаалгаларны күүседир: чагырышпаан нарын домактың синтаксистиг</p>

культуразы			сайгарылгазын кылыр, характеристиказын бээр. Бөдүүн болгаш нарын домактарны ажыглавышаан, «Мээң хоорайымның(суурумнуң) келир үези» деп темага чогаадыгны бижиир.
Дыл дугайында эртемниң кезектери	<p>Чагырышкан нарын домак дугайында билиг.</p> <p>Чагырышкан нарын домакта кол болгаш тайылбыр домак, оларның холбажыр аргалары.</p> <p>Чагырышкан нарын домакта тайылбыр домактарның янзылары: үениң, тодарадылганың, немелдениң, даарбайдалдың, чөрүлдээниң, сорулганың, чылдагаанның, деңнелгениң, туруштуң, кылдыныг аргазыны ң тайылбыр домактары, оларга бижик демдектери.</p> <p>Чагырышкан нарын домактың синтаксистиг сайгарылгазы.</p> <p><i>Эдертиг</i></p>	16	<p>Чагырышкан нарын домакта кол болгаш тайылбыр домакты ылгаар.</p> <p>Чагырышкан нарын домактың кол болгаш чагырткан домактарының аразында уткалыг харылзаазын тодарадыр. Кол болгаш чагырткан домактарының кызыгаарын айтыр, колдомактан айтырыгны шын салыр.</p> <p>Чагырткан болгаш кол домактың аразында холбажыр аргаларын танып билир: кожумактар, эвилелдер болгашэвилелзиг сөстөр, эдеринчилер болгашдузалал аттар, артынчылар, үн аяны.</p> <p>Чагырышкан нарын домакта тайылбыр домактарның янзыларын таныыр: үениң,тодарадылганың, немелдениң, даар байдалдың, чөрүлдээниң, сорулганың, чылдагаанның, деңнелгениң, туруштуң, кылдыныг аргазының тайылбыр домактары, оларга бижик демдектери.</p> <p>Чагырышкан нарын домакты схема ёзугаар тургузар.</p> <p>Чагырышкан нарын домакты аас болгаш бижимел чугаага ажыглаар. Сөзүглелди тыва литературлуг дылдың пунктуастыг, грамматиктиг нормаларын сайгарары-биле номчуур болгаш сайгарар.</p> <p>Чагырышкан нарын домактың синтаксистиг сайгарылгазын кылыр.</p>

<p>Чугаа чорудулгазы болгаш чугаа культуразы</p>	<p><i>Хыналда ажил</i></p>		<p>Хыналда ажилды кылыр. Немелде онаалгаларны күүседир: чагырышкан нарын домактың синтаксистиг сайгарылгазын кылыр, характеристиказын бээр.</p>
	<p><i>Чогаадыкчы ажил</i></p>		<p>«Надя Рушеваның амыдыралының дугайында» деп авазының чугаазын чагырышкан нарын домактарны ажыглавышаан, сактып тургузар. Бөдүүн болгаш нарын домактарны ажыглавышаан, бердинген сөзүглелди чедир бжиир.</p>
<p>Дыл дугайында эртемниң кезектери</p>	<p>Нарын синтаксистиг конструкция дугайында билиг. Оларның кезектериниң аразында харылзаалар болгаш бижик демдектери. Нарын синтаксистиг конструкцияның сайгарылгазы.</p>	<p>2</p>	<p>Нарын синтаксистиг конструкцияларны таныыр, оларның кезектериниң аразында харылзааларны (дес-дараалаан, чаңгыс аймак эвес, чаңгыс аймак болгаш холушкак) ылгап, танып билир.</p> <p>Нарын синтаксистиг конструкцияларга бижик демдектерин сагыыр.</p> <p>Нарын синтаксистиг конструкцияларның сайгарылгазын кылыр.</p> <p>Нарын синтаксистиг конструкцияларны угаап боданышкынга (монологка) ажыглаар.</p>

<p>Дыл дугайында эртемниң кезектери</p>	<p>Пунктуация дугайында билиг.</p> <p>Бижик демдектери болгаш оларның ужур-утказы.</p> <p>Медээ, айтырыг, кыйгырыг, алгы домактарынга бижикдемдектери. Нарынчылтынган домактарга бижик демдектери. Нарын домактарга бижик демдектери. Дорт чугаалыг болгаш цитаталыг домактарга, диалогтуг сөзүглелге бижик демдектери.</p>	<p>2</p>	<p>Бижик демдектерин кандыг таварылгаларда ажыглаарыныңдүрүмнерин чаңгыс аайлап тургусканының дугайында билип алыр. Тыва дылдың пунктуастыг нормаларын сагыыр.</p> <p>Бижик демдектериниң ужур-дузаныңдугайында билип алыр. Домактың төнчүзүнге бижик демдектерин шын ажыглаар: улуг сек, айтырыг демдээ, кыйгырыг демдээ, хөйсек.</p> <p>Нарынчылтынган, чагырышкан, чагырышпаан нарын домактарга бижик демдектерин шын ажыглаар. Дорт чугаалыг болгаш цитаталыг домактарга, диалогтуг сөзүглелге бижик демдектерин ажыглаар болгаш дүрүмнерин сагыыр. Биче секти, ийи секти, бүдүн чартык секти, кавычканы ажыглаар. Тире болгаш дефисти ылгаар. Тыва дылдың словарьларын ажыглаар.</p>
<p>Дыл дугайында эртемниң кезектери</p>	<p>8 класска өөрөнгөн чүүлдеринге быжыглаашкын</p>	<p>12</p>	<p>Чугаазын сайзырадыр, херек кырындаалган билиглерин бадыткаар.</p> <p>Сөс каттыжыышкыннарында болгаш домактарда синтаксистиг харылзааларнытодарадыр. Сөзүглелден</p>

		<p>нарынчылтынган домактарны, домактансөс каттыжыышкыннарын тывар, оларның синтаксистиг харылзааларын тодарадыр.</p> <p>Дорт болгаш доора чугаалыг домактарны тургузар, оларны эде тургузар, бижик демдектерин сагыыр.</p> <p>Цитаталарны чугаага ажыглаар. Боду нарынчылтынган, нарын домактарны болгаш нарын синтаксистиг конструкцияларны тургузар, бижик демдектерин сагыыр.</p>
Чугаа чорудулгазы болгаш чугаа культуразы	<i>Эдертиг</i>	<p>Сөзүглелди кичээнгейлиг дыңнаар, сактып алыр. Белеткел саазыннарга сактып бижиир, эдилгелерни кылыр. Эдертигни бижиир. Дыңнаан сөзүглелиниң утказын долузу-биле азы кыскаладып дамчыдар.</p> <p>Орфографияның болгаш пунктуацияның дүрүмнерин сагыыр.</p>
	<i>Хыналда ажыл</i>	<p>Хыналда ажылды күүседир. Немелде онаалгаларны кылыр: чагырышпаан, чагырышкан нарын домактарның морфолог-синтаксистиг сайгарылгазын кылыр, характеристиказын бээр.</p>
	<i>Практиктиг ажылдар: чагаа бижири, интернет четкизинге чүве бижиириниң чуруму</i>	<p>Интернет четкизинге харылзажылга үезинде чугаа культуразын сагыыр, чагаалажырының нормаларын сагыыр, тыва <i>ө, ң, ү</i> деп үжүктөрни шын ажыглаар.</p>

